

جمهوری اسلامی ایران

همایش ملی بررسی آراء و اندیشه‌های تفسیری

حضرت آیت الله جوادی آملی

مؤسسه آموزش عالی حوزوی زینب کبری (سلام الله علیها) رفسنجان

عنوان:

وجوه اعجاز قرآن در اندیشه آیت الله جوادی آملی

محقق:

زینب نژادحسینی

۱۳۹۸

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیمہ

تقدیم بہ ساحت مقدس امام عصر (عج الله تعالى فرجه الشريف)

چکیده

قرآن کریم به عنوان آخرین معجزه الهی برای آخرین برگزیده خداوند برای هدایت بشر است که به واسطه اعجازش که البته دلیلی بر صدق دعوی پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) بود که از همان ابتدا مورد توجه همگان بوده است. در بیان ابعاد اعجاز این کتاب آسمانی، نظریات متفاوتی از سوی مفسران و اندیشمندان مطرح شده است که از میان این مفسران، آیت الله جوادی آملی مفسر شیعی معاصر در ذیل تفاسیر خود اشاراتی به بحث داشته‌اند. این مقاله با روش توصیفی-تحلیلی به بررسی وجوه اعجاز از دیدگاه جوادی آملی اندیشمند بزرگ قرآنی پرداخته است. از یافته‌های پژوهش حاضر می‌توان گفت که این مفسر با رویکرد خاص خود به مباحث مختلف اعجاز نگریسته‌اند که با وجود اشتراک در اعجاز مطالب مطرح شده توسط جوادی آملی، از گستردگی و شفافیت برخوردار است. در اعجاز تشریعی، اعجاز در محتوا و معارف، اعجاز در هماهنگی آیات و اعجاز در آورنده قرآن است.

کلیدواژگان

اعجاز قرآن، وجوه اعجاز، اعجاز علمی، آیت الله جوادی آملی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	مقدمه.....
۲.....	- وجوه اعجاز قرآن.....
۲.....	- اعجاز قرآن در فصاحت و بلاغت.....
۳.....	- اعجاز ادبی.....
۴.....	- اعجاز در ادب و هنر.....
۵.....	- اعجاز در نظم و معانی.....
۷.....	- اعجاز قرآن در محتوا و معارف.....
۷.....	- اعجاز در معارف و محتوا بلند قرآن.....
۹.....	- اعجاز قرآن در هماهنگی و یکپارچگی آیات.....
۱۲.....	- اعجاز قرآن در قانون گذاری.....
۱۵.....	- اعجاز غیبی.....
۱۷.....	- اخبار غیبی از امت های گذشته.....
۱۸.....	- قرآن و اخبار غیبی از وقایع آینده.....
۲۱.....	- اعجاز علمی قرآن کریم.....
۲۷.....	اعجاز قرآن در آورنده آن.....
۲۹.....	نتیجه گیری.....
۳۰.....	منابع و مآخذ.....

استان بیان می‌فرماید آیه «وَيَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ» از قبیل جمله معترضه است که بین دو آیه دنیوی به صورت پیام قرار گرفته است، پس آیه مورد بحث دلیل بر حرکت کوه‌ها و زمین است. دلیل دیگر بر این مطلب ذیل آیه است که می‌فرماید: «صُنِعَ اللَّهُ الْذِي أَتَقَنَ كُلَّ شَيْءٍ»؛ صنع خداست که هر چیزی را در کمال اتقان و استحکام ساخته. پس این مطلب با از بین بردن کوه‌ها و نابود سازی و سراب‌گردانی آن‌ها ناسازگار است، بلکه در مقام بیان استواری و اتقان ساختار هر چیزی است. شاهد سوم نیز ذیل آیه است که می‌فرماید: «إِنَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَفْعَلُونَ» (سوره نمل، آیه ۸۸)؛ که علم کامل او به افعال همه شما خلاق محیط است. این جمله نیز نشانگر آن است که آیه در مقام کردار دنیوی بندگان است؛ وگرنه هنگام «نفخ صور» و مدهوشی، مجالی برای کردار باقی نمی‌ماند، بلکه مناسب آن است که گفته شود مثلاً خداوند همه اعمال شما را حاضر و به حساب خواهد آورد. با این وجود برخی از مفسران گروه دوم می‌نویسند:

«آری همانا اهل بیت پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) که دارای علم کتاب و سنت می‌باشند به حرکت زمین تصریح کرده‌اند، در حالی که این تصریح تقریباً یک هزار سال قبل از «کپرنیک» صورت گرفته است؛ چنان که در دعا آمده است: «وَبَسْطِ الْأَرْضَ عَلَى الْهَوَاءِ» (مجلسی، بحار الانوار، بی‌تا، ج ۹۴، ص ۱۴۲)

حرکت زمین اعم از انتقالی و وضعی از مباحثی است که با پیشرفت علم و گذشت زمان برای بشر هویدا شده، به طوری که در عصر نزول، بشر از وجود چنین حرکت‌هایی غافل بودند البته در آیات فراوانی به این مباحث اشاره کرده‌اند.

آیاتی در قرآن کریم حاکی از نوعی رازداری علمی در این کتاب است؛ یعنی مطلبی علمی را یاد می‌کند که کسی پیش از آن اطلاعی نداشته است. این آیات به بعد به اعجاز علمی قرآن اشاره می‌کنند. دیدگاه علامه در اعجاز علمی قرآن دیدگاه متعادل نسبت به دو دیدگاه دیگر است و بیان می‌دارد اساس تمام علوم دینی و قرآنی است. آیت الله جوادی آمل می‌فرماید: «قرآن کریم هرگز در صدد بیان مطلب علمی نیست؛ اما برخی اشارات علمی در آن یافت می‌شود.»

اعجاز قرآن در آورنده آن

خدای سبحان درباره آورنده این بعد از ابعاد معجزه قرآن کریم می‌فرماید: «هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا» (سوره جمعه، آیه ۲)؛ اوست خدایی که میان عرب امی (یعنی قومی که خواندن و نوشتن نمی‌دانستند) پیغمبری بزرگوار از همان مردم برانگیخت.

اصل بعثت رسول اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) مانند سخن گفتن عیسای مسیح (علیه السلام) در گهواره یک معجزه است افزون بر این که آن حضرت معجزه ختمیه قرآن را در اختیار دارد که احدی نمی تواند مانند آن را بیاورد.

مشرکان حجاز به پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) پیشنهاد کردند که به جای این آیات و کلمات سخنان دیگری را برای ما بخوان: «أَنْتَ بِقُرْآنٍ غَيْرِ هَذَا أَوْ بَدِّلْهُ» (سوره یونس، آیه ۱۵) و پیامبر گرامی اسلام (صلی الله علیه و آله و سلم) در پاسخ آنان فرمود: «مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَبَدِّلَهُ مِنْ تِلْقَاءِ نَفْسِي - إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَى» (همان)؛ مرا نرسد که از پیش خود قرآن را تبدیل کنم من جز آنچه را که به من وحی می شود پیروی نمی کنم. سپس فرمود: «قُلْ لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا تَلَوْتُهُ عَلَيْكُمْ وَلَا أَدْرَاكُمْ بِهِ فَقَدْ لَبِثْتُ فِيكُمْ عُمُرًا مِنْ قَبْلِهِ أ فَلَا تَعْقِلُونَ» (سوره یونس، آیه ۱۶)؛ بگو اگر خدا نمی خواست هرگز بر شما تلاوت این قرآن نمی کردم و او هم شما را به آن آگاه نمی ساخت، زیرا من عمری پیش از این میان شما زیستم (که دعوی رسالت نداشتم) آیا عقل و فکرتان را کار نمی بندید؟». در این آیه خصوصیت آورنده مورد توجه است. (جوادی آملی، ۱۳۸۹، ص ۱۱۵)

اشاره به امی بودن آورنده قرآن نشانه آن است که در مقام اعجاز، درس خواندن و نخواندن یکسان است و معجزه محصول مکاتب بشری نیست تا اگر کسی آموزش دید بتواند آن را انجام دهد، پس کار خارق عادت خواه به صورت شیء باشد مانند خود قرآن، خواه به صورت شخص مانند رسول امی معجزه خواهد بود. (جوادی آملی، ۱۳۸۷، ج ۲، ص ۴۲۴)

نتیجه‌گیری

آیت الله جوادی آملی اعجاز را چنین تعریف می‌کند به کار ویژه و خارق العاده‌ای گفته می‌شود که تنها فرستادگان الهی توان انجام آن را دارند و بشر عادی حتی اگر تمام قوای خود را به کار گیرد، از آوردن مثل آن عاجز و ناتوان است. همچنین ایشان وجوه اعجاز قرآن را اعجاز در فصاحت و بلاغت، اعجاز در محتوا و معارف، اعجاز در هماهنگی آیات، اعجاز تشریعی، اعجاز غیبی، اعجاز علمی و اعجاز در آورنده آن معرفی می‌کند.

منابع و مأخذ

* قرآن کریم

* نهج البلاغه

۱. ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، بیروت: دار صادر، ۱۴۱۴ ق.
۲. ابوالقاسم، خویی، البیان فی التفسیر القرآن، ترجمه جعفر حسینی، تهران: دارالثقلین، ۱۳۸۴.
۳. بستانی، فواد افرم، فرهنگ ابجدی، بی جا، بی تا.
۴. بلاغی، محمد جواد، آلاء الرحمن فی تفسیر القرآن، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۳۸۶.
۵. جوادی آملی، عبدالله، تسنیم، ج ۱۱، قم: اسراء، ۱۳۸۵.
۶. ———، تسنیم، ج ۱۶، قم: اسراء، ۱۳۸۸.
۷. ———، قرآن در قرآن، چاپ نهم، قم: اسراء، ۱۳۸۹.
۸. ———، نزاهت قرآن از تحریف، قم: اسراء، ۱۳۸۹.
۹. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، المفردات فی غریب القرآن، بیروت: دارالعلم الدار الشامیه، ۱۴۱۲ ق.
۱۰. راوندی، قطب الدین، الخرائج و الجرائح، قم: مؤسسه الامام المهدی (علیه السلام)، ۱۴۰۹ ق.
۱۱. رضایی اصفهانی، محمد علی، ترجمه آموزشی قرآن کریم، قم: نسیم حیات، ۱۳۹۰.
۱۲. طباطبایی، محمد حسین، اعجاز قرآن، تهران: بنیاد علمی و فکری علامه طباطبایی، ۱۳۶۲.
۱۳. ———، المیزان فی تفسیر القرآن، قم: دفتر انتشارات اسلامی، ۱۴۱۷ ق.
۱۴. طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان فی علوم القرآن، تهران: ناصر خسرو، ۱۳۷۲.
۱۵. طوسی، محمد بن حسن، التبیان فی تفسیر القرآن، بیروت: دار احیاء التراث العربی، بی تا.
۱۶. عروسی حویزی، عبدالعلی بن جمعه، نورالثقلین، قم: اسماعیلیان، ۱۴۱۵ ق.

۱۷. فراهیدی، خلیل بن احمد، العین، قم: دارالکتاب، ۱۴۱۰ ق.
۱۸. قمی، عباس، سفینه البحار، ج ۸، بی‌جا، بی‌تا.
۱۹. کلینی، ابوجعفر بن محمد بن یعقوب، الکافی، بیروت: دارالتعارف، ۱۴۰۱ ق.
۲۰. گنابادی، سلطان محمد، بیان السعاده، بی‌جا، بی‌تا.
۲۱. مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، ج ۱۶، بیروت: دارالحیاء التراث العربی، بی‌تا.
۲۲. _____، بحارالانوار، ج ۹۴، بی‌جا، بی‌تا.
۲۳. مکارم شیرازی، ناصر و همکاران، تفسیر نمونه، تهران: دارالکتاب الاسلامیه، ۱۳۷۴.
۲۴. هاشمی رفسنجانی، اکبر، فرهنگ قرآن، بی‌جا، بی‌تا.